

Effectiveness of the training lesson study course of knowledge and teaching skills in elementary teachers

Nasrolah Erfani, Mohammad Shabiri, Saeed Sahabat, Mostafa Mashayekhi

Abstract

The aim of present study was to identify the effectiveness of training courses of scholarship on the knowledge and teaching skill in Hamedan city elementary school teachers in 1390-91 school year, The sample size was determined by the Cochran formula 468 teachers were selected randomly who passed scholarship period (234 person) and the same number of teachers who didn't pass this period were selected using Matchingmethod. For both groups Researcher-made questionnaire of awareness of learning ideas, application of learning ideas, providing the learning opportunities and attitude to the role of proper evaluation methods were used. The tests Cronbach's alpha reliability coefficient of between 0/73 to 0/96. Data was analyzed using frequency distribution table and percentage and descriptive statistical tests using SPSS-19 software. Results showed that the average rank of learning ideas application, providing learning opportunities, attitude to the role of proper evaluation method of scholarship teachers are higher but there is no meaningful difference between the average awareness rank of learning ideas of scholarship and ordinary teachers. In total, it can be concluded that training courses of scholarship has been effective on the knowledge and teaching skill of teachers. Therefore, it is recommended that instructional periods should be continuing in this area.

Keywords: Lesson study, knowledge, skill, teachers.

اثربخشی دوره‌های آموزش درس پژوهی بر دانش و مهارت تدریس معلمان دوره ابتدایی

نصراله عرفانی^{*}، سید محمد شبیری، سعید صحابت انور، مصطفی مشایخی

پور

استادیارگروه روانشناسی دانشگاه پیام نور
دانشیار گروه روانشناسی دانشگاه پیام نور
آکارشناسی ارشد تاریخ و فلسفه آموزش و پرورش
مدرس مدعو دانشگاه پیام نور

چکیده

هدف از پژوهش حاضر تعیین اثربخشی دوره‌های آموزش درس پژوهی بر دانش و مهارت تدریس معلمان دوره ابتدایی بود. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل کلیه معلمان دوره ابتدایی شهر همدان در سال تحصیلی ۹۱-۱۳۹۰ بود، حجم نمونه توسط فرمول کوکران ۴۶۸ نفر تعیین گردید که به روش نمونه گیری تصادفی (۲۳۴ نفر معلمانی که دوره درس پژوهی را گذرانده و ۲۳۴ نفر معلمانی که این دوره را نگذرانده بودند) به عنوان گروه نمونه انتخاب شدند. برای هر دو گروه پرسشنامه‌های محقق ساخته آگاهی از نظریه‌های یادگیری، کاربرد نظریه‌های یادگیری، فراهم آوری فرصت‌های یادگیری، نگرش به نقش شیوه‌های صحیح ارزشیابی، نگرش به استفاده از وسایل آموزشی و کمک آموزشی و پرسشنامه‌های استاندارد انگیزه کاری معلمان، کار گروهی، مدیریت کلاس استفاده شد، ضریب پایایی آلفای کرونباخ آزمون‌ها بین ۰/۷۳ تا ۰/۹۶ بود. داده‌ها با استفاده از جدول توزیع فراوانی و درصد و شاخص‌های آمار توصیفی و نیز آزمون آماری من ویتنی یو به وسیله نرم افزار SPSS-19 تحلیل شد. نتایج نشان داد میانگین رتبه کاربرد نظریه‌های یادگیری، فراهم آوری فرصت‌های یادگیری، نگرش به نقش شیوه‌های صحیح ارزشیابی، نگرش به استفاده از وسایل آموزشی و کمک آموزشی، انگیزه‌های کاری معلمان، مدیریت کلاس معلمان درس پژوهی از عادی بیشتر بود. بنابراین می‌توان نتیجه‌گیری نمود که دوره‌های آموزش درس پژوهی بر روی دانش و مهارت تدریس معلمان اثربخش بوده است.

واژگان کلیدی: دانش، درس پژوهی، مهارت، معلم

مقدمه

امروزه استقرار پویا و تداوم مطلوب نظام آموزش و پرورش شدیداً متأثر از چگونگی و کیفیت برنامه ریزی در آن است و برنامه ریزی فعالیت‌های یاددهی و یادگیری در این میان، اساسی‌ترین آنهاست (Naderi, Hajizadeh, Shariatmadari & SeifNaraghi, 2010). در دیدار با مسؤولین آموزش و پرورش می‌فرماید: «در دوره انقلاب خیلی کارها در آموزش و پرورش انجام گرفته است، اما نظام آموزش و پرورش تحول پیدا نکرده و همان نظام قدیمی است. البته بیشتر در مسائل روبنایی کارهای زیادی انجام شده است؛ این کارها را ما قدر می‌دانیم، منتهمی هیچ کدام تحول نیست، تحول یک حرکت ریشه‌ای است» (Ravan, 2010). مطالعه تاریخچه و آسیب شناسی سیر تطور نظام آموزش و پرورش ایران طی سده‌ی اخیر نشان می‌دهد که تحولات و تغییرات کلی و جزئی و حتی اقتباس برنامه‌ها و طرح‌های آموزشی و پرورشی این نظام به صورت ناموزون و نامتناسب با هم، در قالب اقدامات ناهماهنگ و بدون ملاحظه به مبانی دینی، ارزشی و فکری جامعه‌ی اسلامی و بهره‌مند از دستاوردهای معتبر علمی به اجرا درآمده است. (Ravan, 2010) ستاری (sattari, 2014) در یک بررسی به ارزیابی مؤلفه‌های تدریس اثربخش از دیدگاه دانشجویان پرداخت، نتایج نشان داد که بین وضعیت موجود و وضعیت مطلوب تدریس اثر بخش تفاوت معناداری وجود دارد. از سوی دیگر موفقیت هر نظام آموزشی در حد تعیین کننده‌ای به دانش و مهارت‌های حرفه‌ای معلم بستگی دارد. پیرکمالی، مؤمنی مهمونی و پاکدامن (Pirkamali, MomeniMahmoei & Pakdaman, 2014) در بررسی خود نشان دادن که خودکارآمدی معلمان در سطح انگیزش تحصیلی، نگرش دانش‌آموزان نسبت به مدرسه و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان نقش دارد. از این رو، می‌توان گفت معلم، مهمترین عضو نظام آموزشی در فرآیند یاددهی - یادگیری، معمار اصلی نظام آموزشی است (Naderi, Hajizadeh, Shariatmadari & SeifNaraghi, 2010). این در حالی است که بررسی‌ها برای مثال؛ جلیلی و نیک فرجام (Jalili & NikFarjam, 2014) در یک تحقیق به بررسی وضع

موجود توانایی و صلاحیت معلمان از دیدگاه دانش‌آموزان پرداختند، نتایج بررسی آنها نشان داد که بین وضعیت مطلوب و وضعیت فعلی معلمان تفاوت معناداری وجود دارد. به طوری که وضعیت معلمان در سه بعد شناختی، مهارتی و نگرشی در حد مطلوب نیست. جهت ارتقای کیفیت تعلیم و تربیت و اثربخشی آموزشی بایستی مهارت‌ها و توانمندی‌های لازم در معلمان تقویت شود و لازمه این امر، مجهز نمودن معلمان به بینش علمی و انجام پژوهش است تا این که تولید اندیشه نمایند و از آن در جهت بهبود وضع کلاس درس و مدرسه استفاده لازم را به عمل آورند (Ghasemipoya, 2004). رشد حرفه‌ای، مجموعه شناخت‌ها، گرایش‌ها و مهارت‌هایی است که معلم با کسب آنها می‌تواند در جریان تعلیم و تربیت به پرورش جسمی، عقلی، عاطفی، اجتماعی و معنوی فراگیران کمک کند. رشد حرفه‌ای را می‌توان در سه حیطه صلاحیت‌های شناختی، صلاحیت‌های عاطفی، صلاحیت‌های مهارتی طبقه بندی نمود. منظور از صلاحیت‌های شناختی مجموعه آگاهی‌ها و مهارت‌های ذهنی است که معلم را در شناخت و تحلیل مسائل و موضوعات مرتبط با تعلیم و تربیت توانا می‌سازد. صلاحیت‌های عاطفی، مجموعه گرایش‌ها و علائق معلم نسبت به مسائل و موضوعات مرتبط با تعلیم و تربیت است و صلاحیت‌های مهارتی به توانایی‌های عملی معلم در فرآیند یادگیری مرتبط می‌شود. (Maleki, 2005) در تعریف و تعیین شاخص‌های رشد حرفه‌ای صاحب نظران و پژوهشگران مختلفی تحقیقاتی را انجام داده‌اند. برای مثال باب، برکلمانس، کورتاژن و وابلز (Bob, Brekelmans, Korthagen & Wubbels, 2005) پنج عامل دانش تخصصی، ارتباطات، سازماندهی، پداگوژی و صلاحیت رفتاری؛ هابرم و بومهان (Haberman, Bomhan, 2005)؛ به نقل از، Naderi, Hajizadeh, Shariatmadari, SeifNaraghi, 2010) مؤلفه‌های روش‌های تدریس و ارزشیابی؛ وریمرس (Verimars)، به نقل از (Naderi, Hajizadeh, Shariatmadari & SeifNaraghi, 2010) مؤلفه‌های روش‌های جدید تدریس، تکنولوژی آموزشی و ارزشیابی؛ هانتلی (Huntly, 2008) سه مشخصه دانش، عمل و تعهد حرفه‌ای؛ و مهر محمدی (MehrMohamedi, 2000) توانایی‌های

داد که عامل اصلی موفقیت ژاپنی‌ها استفاده از روش درس پژوهی در توسعه حرفه‌ای معلمان است (Stigler & Hebert, 1999). نتایج پژوهش استیگلر و هیبرت (Stigler & Hebert, 1999)، نقطه عطفی برای شروع این جریان در آمریکا بود. که بر پایه درس پژوهی بنا نهاده شد، به سرعت و در طول چهار سال، ۳۳۵ مدرسه در ۳۲ ایالت آمریکا این روش را اجرا کردند و تمرکز اصلی همایش‌ها و گزارش‌های مجلات و موضوع پایان‌نامه‌های دانشجویی، بر آن قرار گرفت (Lewis, Perry & Murata, 2006). می‌توان گفت نتایج پژوهش استیگلر و هیبرت (Stigler & Hebert, 1999) به همان سرعتی که جامعه‌ی آموزشی آمریکا را به تکاپو انداخت، در سایر کشورها نیز مبدأ تحولاتی شد. پس از آمریکا کشورهای چین، هنگ کنگ، آلمان، انگلیس، سنگاپور، استرالیا و مالزی نیز به انجام پژوهش‌هایی در این زمینه پرداختند (Khakbaz, Fadaie & Mosapuor, 2008). درس پژوهی در ایالات متحده به عنوان روشی الهام بخش برای تغییر عمیق در تدریس و سازماندهی مدارس دریافت شد، که می‌تواند به یادگیری و پیشرفت بیش از پیش دانش‌آموزان بیانجامد. در ایران نیز توجه به معلم فکور با طراحی برنامه معلم پژوهنده در دوره‌های آموزشی اقدام پژوهی در طی دو دهه گذشته آغاز شده است. در آذرماه سال ۱۳۸۸ نیز کتابی با عنوان سواد پژوهشی معلم تألیف و به علاقمندان به توسعه پژوهش در مدرسه عرضه گردید. در این کتاب مباحث گسترده‌ای درباره ضرورت، اهمیت و چگونگی تأثیرگذاری فرایند پژوهش بر کار معلم ارائه شد. از جمله مباحث ارائه شده در کتاب سواد پژوهشی معلم، معرفی روش‌های پژوهشی معلم محور است که ناظر بر رویکرد معلم پژوهنده بود. به همین ترتیب در آنجا به صورت اجمالی روش درس پژوهی معرفی شده است. موتارا (Murata, 2010) به بررسی ادبیات پژوهشی در مورد درس پژوهی پرداخت و ملاحظه کرد که درس پژوهی می‌تواند مهارت حرفه‌ای معلمان را افزایش دهد و منابع آموزشی بیشتری را برای معلمان مهیا کند و کیفیت سیستم آموزشی را افزایش دهد. ایسودا (Isoda, 2010) نیز در بررسی خود نشان داد که پیروی از اصول آموزشی که در

مربوط به روش تدریس، ارزشیابی و استفاده از تکنولوژی آموزشی را شاخص‌های رشد حرفه‌ای برشمارند (Naderi, Hajizadeh, Shariatmadari & SeifNaraghi, 2010).

یکی از انواع پژوهش‌های ویژه کلاس و مدرسه، درس پژوهی نام دارد. درس پژوهی یک رویکرد توسعه حرفه‌ای است که در آن معلمان با یکدیگر در تدوین طرح درس، اجرا و مشاهده نتایج آن مشارکت و همکاری می‌کنند. آنها در این مسیر با گردآوری اطلاعات از نحوه یادگیری دانش‌آموزان، به صورت گروهی برای اصلاح روش‌های تدریس خود تلاش می‌کنند. فرایند درس پژوهی با توسعه درک و یادگیری معلمان از روش‌های مؤثر تدریس، زمینه را برای نیل به پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان فراهم می‌سازد (Fernandez & Yoshida, 2006). چندین نوع مختلف درس پژوهی وجود دارد که به عنوان بخشی از آموزش‌های قبل از خدمت معلمان ارائه می‌گردد و معلمان با شرکت در آن به کار ادامه داده و آنگاه دوره شغلیشان را آغاز می‌کنند (Fernandez & Yoshida, 2006). درس پژوهی را در سطوح ملی جهت کاوش ایده‌های جدید در خصوص برنامه‌های درسی و یادگیری، اجرا می‌کنند. درس پژوهی به عنوان روشی تحقیقی - عملیاتی، فواید متعددی بر اجزای نظام آموزش دارد. در حوزه‌ی معلم، یادگیری مشارکتی، خودکارآمدی، هم افزایی، اعتقاد به کاربست نتایج هم فکری (Binder, 2004)، توانمندسازی معلم (Lewis, 2003)؛ (Smith, 2008)، یادگیری از طریق دوستان منتقد (Yeigh, 2008)؛ و در حوزه‌ی دانش‌آموز، کاهش کج فهمی‌ها، بهبود فرایند یاددهی - یادگیری (Smith, 2008)؛ (Khakbaz, Fadaei & Mosapuor, 2008) احساس مهم بودن و خود پنداره مثبت (Parks, 2008) از جمله مزایای درس پژوهی برای معلمان است. درس پژوهی در ابتدا در مدارس ابتدایی و راهنمایی به کار گرفته شد و به تمام محدوده‌های مورد نظر شامل هنر، تربیت بدنی و فعالیت‌های فوق برنامه دانش‌آموزان تعمیم یافت. زمینه اصلی درس پژوهی در کشور ژاپن بنا نهاده شد. در پژوهشی که توسط استیگلر و هیبرت (Stigler & Hebert, 1999) با عنوان شکاف آموزشی بر روی برخی از مولفه‌ها، نتایج نشان

روش پژوهش

روش تحقیق پژوهش حاضر از نوع علی - مقایسه‌ای بود. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل کلیه‌ی معلمان رسمی و پیمانی شاغل در آموزش و پرورش شهر همدان در سال تحصیلی ۹۱-۱۳۹۰ بود. با استفاده از فرمول کوکران حجم نمونه ۴۶۸ نفر (۲۳۴ نفر معلمان) که دوره درس پژوهی را گذارنده و ۲۳۴ نفر معلمان) که دوره درس پژوهی را نگذرانده) تعیین گردید که به روش نمونه‌گیری تصادفی گروه نمونه انتخاب شد. برای جمع‌آوری اطلاعات از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شد، که بر اساس ملاک‌های تعیین اثربخشی دوره‌های درس پژوهی مؤلفه‌های آن شامل موارد زیر بود، که به روش پرسشنامه‌ای اجرا گردید: (۱) آگاهی از نظریه‌های یادگیری: برای این منظور از ۴۰ سؤال چهار گزینه، بر اساس کتاب مقدمه‌ای بر نظریه‌های یادگیری نوشته هرگنهان و آلسون (Hergenhahn & Olson) استفاده شد و میزان آگاهی معلمان را از نظریه‌های یادگیری را مورد سنجش قرار داد؛ (۲) کاربرد نظریه‌های یادگیری: برای این منظور از ۴۰ سوال کاربردی که به صورت مقیاس ۵ درجه‌ای لیکرت (خیلی کم، تا حدودی، متوسط، زیاد، خیلی زیاد) نمره گذاری می‌شد، استفاده شد که توسط روان‌شناسان و نظریه‌پردازان به صورت عملی و کاربردی مطرح شده بود، که برگرفته از کتاب مقدمه‌ای بر نظریه‌های یادگیری نوشته هرگنهان و آلسون (Hergenhahn & Olson) بود؛ (۳) فراهم ساختن فرصت‌های لازم برای یادگیری: برای این منظور از ۲۰ سؤال که به صورت مقیاس لیکرت ۵ درجه‌ای (خیلی کم، تا حدودی، متوسط، زیاد، خیلی زیاد) نمره گذاری می‌شد، استفاده شد که در مورد فراهم ساختن فرصت‌های لازم برای یادگیری توسط معلمان بود که بر اساس کتاب راهنمای تدریس مؤثر پانصد نکته آموزنده برای معلمان ترجمه‌ی دکتر فتحی و اجارگاه (Fathi & Ojargah) بود؛ (۴) نگرش به نقش شیوه‌های صحیح ارزشیابی: برای این منظور از ۱۰ سؤال که به صورت مقیاس لیکرت ۵ درجه‌ای (کاملاً مخالفم، مخالفم، نظری ندارم، موافقم، کاملاً موافقم) نمره گذاری می‌شد، استفاده شد که در حیطه‌های مختلفی از قبیل ارزشیابی مستمر - پایانی، پوشه کار و ... به ارزیابی

درس پژوهی مطرح است، به دانش‌آموزان کمک می‌نماید که مهارت‌های حل مسأله خود را ارتقا دهند. نوریچ و یلونن (Norwich & Ylonen, 2013) در یک پژوهش به بررسی تأثیر آموزه‌های درس پژوهی برای دانش‌آموزانی که در حد متوسطی دچار مشکلات یادگیری بودند، پرداخت.

یافته‌ها بررسی وی نشان داد که آموزش‌های درس پژوهی می‌تواند هم به معلمان و هم به دانش‌آموزان کمک نماید تا مسائل درسی پیچیده‌تری را با یکدیگر حل نمایند. پارکس (Parks, 2008) نیز در یک بررسی نشان داد که استفاده از طرح‌های درس پژوهی باعث می‌گردد که عملکرد دانش‌آموزان در درس ریاضی بهبود یابد. دودلی (Dudley, 2013) در بررسی‌های خود نشان داد که معلمان) که در دوره‌های درس پژوهی شرکت می‌کنند و یا از آموزش‌های آن بهرمنند شده‌اند، ضمن فراهم آوردن منابع اطلاعاتی جانبی برای معلمان، به آنها کمک می‌نماید تا بهتر مسائل مربوط به کلاس را حل نمایند. پوچنر و تیلور (Puchner & Taylor, 2006) در بررسی خود نشان دادند که شیوه آموزش درس پژوهی علاوه بر افزایش کارایی درسی دانش‌آموزان به آنها کمک می‌کند که در کلاس بیشتر فعال باشند و بیشتر در فعالیت‌های کلاسی با دیگران همکاری کنند. فرناندز (Fernandez, 2010) نیز در یک بررسی نشان داد که شیوه آموزش درس پژوهی در ترکیب با دیگر شیوه‌های آموزشی می‌تواند باعث افزایش یادگیری دانش‌آموزان در دروس مختلف شود و قوه استدلال دانش‌آموزان را تقویت نماید.

خاکباز، فدایی و موسی‌پور & Fadaie (Khakbaz, 2008) به بررسی اثر درس پژوهی بر مهارت حرفه‌ای معلمان ریاضی پرداخت نتایج نشان داد که درس پژوهی می‌تواند به عنوان الگویی مطلوب در توسعه حرفه‌ای معلمان مطرح گردد.

گرچه استفاده از درس پژوهی با مشکلات و موانع اجرایی مواجه است. با توجه به مطالب بیان شده پژوهش حاضر به دنبال پاسخ‌گویی به این سوال است که آیا دوره‌های آموزش درس پژوهی می‌تواند بر روی دانش و مهارت معلمان اثربخش باشد؟

دانش‌آموزان به کار گروهی در کلاس درس: برای این منظور از ۲۰ سؤال که به صورت مقیاس لیکرت ۵ درجه‌ای (کاملاً مخالفم، مخالفم، نظری ندارم، موافقم، کاملاً موافقم) نمره گذاری می‌شد، استفاده شد که برگرفته از کتاب رویکرد پژوهشی دکتر محمدحسین مقیمی بود. در جدول شماره ۱ ضریب پایایی هر یک از این آزمون‌ها به نمایش درآمده است.

سپس پرسشنامه در بین دو گروه از معلمان به ترتیب معلمانی که دوره درس پژوهی را گذرانده‌اند و معلمانی که این دوره را نگذرانده‌اند، توزیع شد. داده‌های جمع‌آوری شده توسط آزمون من‌ویتنی‌یو و با استفاده از نرم افزار SPSS-19 مورد تجزیه و تحلیل آماری قرار گرفت.

دیدگاه معلمان می‌پرداخت؛ (۵) نگرش به استفاده از وسایل آموزشی و کمک آموزشی: برای این منظور از ۱۰ سوال که به صورت مقیاس لیکرت ۵ درجه‌ای (کاملاً مخالفم، مخالفم، نظری ندارم، موافقم، کاملاً موافقم) نمره گذاری می‌شد، استفاده شد که نگرش معلمان بر استفاده از وسایل کمک آموزشی را مورد ارزیابی قرار می‌داد؛ (۶) انگیزه‌ی کاری معلمان: برای این منظور از ۲۰ سؤال که به صورت مقیاس لیکرت ۵ درجه‌ای (کاملاً مخالفم، مخالفم، نظری ندارم، موافقم، کاملاً موافقم) نمره گذاری می‌شد، استفاده شد که برگرفته از کتاب پرسشنامه‌های پژوهشی نوشته دکتر حسن پاشا شریفی بود؛ (۷) سازماندهی و مدیریت کلاس: برای این منظور از ۸ سؤال که به صورت مقیاس لیکرت ۵ درجه‌ای (کاملاً مخالفم، مخالفم، نظری ندارم، موافقم، کاملاً موافقم) نمره گذاری می‌شد، استفاده شد که برگرفته از کتاب رویکرد پژوهشی دکتر محمدحسین مقیمی بود (محقق با کمی تغییرات این فرم را تنظیم نموده است)؛ و (۸) ترغیب

جدول ۱ - بررسی پایایی متغیرهای تحقیق

آزمون	متغیر	ضریب پایایی
اسپیرس - براون	آگاهی از نظریه‌های یادگیری	۰/۷۳
آلفای کرونباخ	کاربرد نظریه‌های یادگیری	۰/۹۶
آلفای کرونباخ	فراهم‌آوری فرصت‌های یادگیری	۰/۹۳
آلفای کرونباخ	نگرش به نقش شیوه‌های صحیح ارزشیابی	۰/۷۴
آلفای کرونباخ	نگرش به استفاده از وسایل آموزشی و کمک آموزشی	۰/۸۶
آلفای کرونباخ	انگیزه کاری معلمان	۰/۸۱
آلفای کرونباخ	کار گروهی	۰/۹۱
آلفای کرونباخ	مدیریت کلاس	۰/۷۹

در ادامه به دلیل این که توزیع داده‌های پژوهش نرمال نبود با استفاده از آزمون من ویتنی یو به مقایسه میانگین رتبه آزمون دانش و مهارت پرداخت شد (شایان ذکر است که در آزمون من ویتنی یو به جای مقایسه میانگین نمرات افراد میانگین رتبه‌های افراد مورد مقایسه قرار می‌گیرد) که نتایج آن در جدول شماره ۳ ارائه شده است.

همان طور که در جدول شماره ۳ مشاهده می‌شود، نتایج آزمون من ویتنی یو نشان می‌دهد که بین میانگین رتبه کاربرد نظریه‌های یادگیری ($P < 0.171/2 - Z$ ، 0.05)، میانگین رتبه فراهم‌آوری فرصت‌های یادگیری ($P < 0.048/3 - Z$ ، 0.01)، میانگین رتبه نگرش به نقش شیوه‌های صحیح ارزشیابی ($P < 0.537/2 - Z$ ، 0.05)، میانگین رتبه نگرش به استفاده از وسایل آموزشی و کمک آموزشی ($P < 0.027/3 - Z$ ، 0.01)، بین میانگین رتبه انگیزه کاری ($P < 0.055/4 - Z$ ، 0.01) و میانگین رتبه مدیریت ($P < 0.172/4 - Z$ ، 0.05) معلمان درس‌پژوه و عادی تفاوت معناداری وجود دارد.

شایان ذکر است که البته بهتر بود که از آزمون تحلیل واریانس و یا آزمون t برای بررسی فرضیات پژوهش حاضر استفاده شود، اما به دلیل برقرار نبودن مفروضات این آزمون‌ها از جمله عدم نرمال بودن توزیع داده‌ها از آزمون من ویتنی یو استفاده شد.

یافته‌های پژوهش

یافته‌های جمعیت شناختی نشان داد که از مجموع گروه نمونه در هر دو گروه معلمان درس‌پژوه و عادی، ۵۰ درصد افراد نمونه مرد و ۵۰ درصد زن هستند. همچنین نتایج نشان داد که میانگین سن گروه درس‌پژوهی ۴۳/۲۳ و میانگین سن گروه عادی ۴۱/۵۶ است. در ادامه در جدول شماره ۲ به توصیف دانش و مهارت تدریس آزمودنی‌ها پرداخته شده است. همان طور که در جدول شماره ۲ مشاهده می‌شود، میانگین گروه درس‌پژوه در مولفه‌های آزمون دانش و مهارت تدریس نسبت به میانگین گروه عادی در مولفه‌های آزمون دانش و مهارت تدریس بالاتر است.

جدول ۲ - توصیف دانش و مهارت تدریس معلمان گروه درس‌پژوه و عادی

عادی		درس‌پژوه		متغیر	گروه
انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین		
۴/۷۵	۱۴/۶۲	۴/۲۶	۱۴/۷۳	آگاهی از نظریه‌های یادگیری	
۲۲/۰۵	۱۳۰/۳۳	۲۳/۰۹	۱۳۸/۰۶	کاربرد نظریه‌های یادگیری	
۱۱/۴۹	۶۴/۴۳	۱۲/۲۲	۶۸/۳۴	فراهم‌آوری فرصت‌های یادگیری	
۵/۴۹	۳۶/۸۸	۷/۲۶	۳۸/۰۷	نگرش به نقش شیوه‌های صحیح ارزشیابی	
۵/۸۵	۳۷/۲۳	۵/۸۳	۳۸/۶۷	نگرش به استفاده از وسایل آموزشی و کمک آموزشی	
۱۰/۷۹	۷۵/۱۴	۸/۸۵	۷۹/۱۷	انگیزه کاری معلمان	
۲۳/۲۷	۹۱/۷۷	۲۷/۹۵	۹۲/۹۶	کار گروهی	
۳/۹۳	۳۳/۷۰	۴/۱۱	۳۵	مدیریت کلاس	

جدول ۳ - نتایج آزمون من ویتنی یو برای مقایسه میانگین رتبه معلمان گروه درس پژوهی و عادی

متغیر	گروه	N	MR	Z	P
آگاهی از نظریه‌های یادگیری	درس پژوه	۲۳۴	۲۴۰/۷۳	-۱	۰/۳۱۸
	عادی	۲۳۴	۲۲۸/۲۷		
کاربرد نظریه‌های یادگیری	درس پژوه	۲۳۴	۲۴۸/۰۷	-۲/۱۷۱	۰/۰۳*
	عادی	۲۳۴	۲۲۰/۹۳		
فراهم‌آوری فرصت‌های یادگیری	درس پژوه	۲۳۴	۲۵۳/۵۴	-۳/۰۴۸	۰/۰۰۲**
	عادی	۲۳۴	۲۱۵/۴۶		
نگرش به نقش شیوه‌های صحیح ارزشیابی	درس پژوه	۲۳۴	۲۵۰/۳۲	-۲/۵۳۷	۰/۰۱۱*
	عادی	۲۳۴	۲۱۸/۶۸		
نگرش به استفاده از وسایل آموزشی و کمک آموزشی	درس پژوه	۲۳۴	۲۵۳/۳۷	-۳/۰۲۷	۰/۰۰۲**
	عادی	۲۳۴	۲۱۵/۶۳		
انگیزه کاری	درس پژوه	۲۳۴	۲۶۰/۵۵	-۴/۱۷۲	۰/۰۰۰۱**
	عادی	۲۳۴	۲۰۸/۴۵		
کار گروهی	درس پژوه	۲۳۴	۲۴۲/۹۶	-۱/۳۵۳	۰/۱۷۶
	عادی	۲۳۴	۲۲۶/۰۴		
مدیریت کلاس	درس پژوه	۲۳۴	۲۵۹/۶۸	-۴/۰۵۵	۰/۰۰۰۱**
	عادی	۲۳۴	۲۰۹/۳۲		

$n=468$, ** $P<0/01$, * $P<0/05$

گفت که دوره آموزشی درس پژوهی بر مهارت و دانش تدریس معلمان تأثیر معناداری دارد.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف پژوهش حاضر تعیین اثربخشی دوره‌های آموزش درس پژوهی بر روی دانش و مهارت تدریس معلمان بود. نتایج نشان داد دوره‌های درس پژوهی بر مؤلفه‌های کاربرد

همچنین نتایج نشان داد بین میانگین رتبه آگاهی از نظریه‌های یادگیری ($P=1-Z=0/318$)، میانگین رتبه کار گروهی ($P=353/1-Z=0/176$)، معلمان درس پژوه و عادی تفاوت معناداری وجود ندارد. همان‌طور که ملاحظه می‌شود، در مجموع میانگین رتبه معلمان گروه درس پژوهی بیشتر از معلمان گروه عادی بود. بنابراین می‌توان

نظریه‌های یادگیری، فراهم‌آوری فرصت‌های یادگیری، نگرش به نقش شیوه‌های صحیح ارزشیابی، نگرش به استفاده از وسایل آموزشی و کمک آموزشی، انگیزه کاری و مدیریت دانش و مهارت تدریس معلمان تأثیر معناداری دارد. یافته‌های پژوهش حاضر با بخشی از نتایج مطالعات هانتلی (Huntly, 2008) که در بررسی خود نشان داد که سه مؤلفه دانش، عمل و تعهد حرفه‌ای در رشد مهارت‌های شغلی معلمان مؤثر است و ساکی (Saki, 2009) که در بررسی‌های خود نشان دادند که آموزش‌های درس پژوهی بر مهارت حرفه‌ای معلمان مؤثر است، هم‌خوانی دارد. همچنین پری، لویس و آکیبا (Perry, Lewis & Akabia, 2002) در پژوهشی به بررسی فرایند درس پژوهی در یکی از مدارس شهر سن مائو فاستر (San Mateo - Foster City) پرداختند. نتایج نشان داد که آموزش درس پژوهی به معلمان کمک می‌کند تا انواع دانش موضوعی و آموزشی را در خود توسعه دهند. اسمیت (Smith, 2008) در پایان نامه دکتری خود با عنوان «درس‌پژوهی: رشد حرفه‌ای برای توانمندسازی معلمان و بهبود عملکرد کلاسی»، دو گروه از معلمان پایه چهارم ابتدایی را که در فرایند درس پژوهی مشارکت داشتند مورد بررسی قرار داد. نتایج نشان داد که برخورداری از مهارت‌های درس پژوهی می‌تواند عملکرد حرفه‌ای دانش‌آموزان را افزایش دهد. چاسلس و ملویل (Chasels & Moliol, 2009) در پژوهشی با عنوان «درس‌پژوهی مشارکتی، بازتابی و تجدید نظری ژاپنی در برنامه تربیت معلم ابتدایی: مزایا و چالش‌ها» داده‌های حاصل از نوشته‌های ۶۰ معلم داوطلب که در برنامه درس‌پژوهی شرکت کرده بودند تحلیل شدند. نتایج حاکی از آن بودند که درس پژوهی به سبک ژاپنی، فرصت‌هایی برای معلمان فراهم می‌آورد تا جوامع یادگیری حرفه‌ای را تشکیل داده تا از این طریق فهم بیشتر برنامه درسی و پداگوژی حاصل شده و عادت‌های مشاهده، تحلیل و بازتاب انتقادی را در آنان تقویت کند. خاکباز، فدائی و موسی‌پور (Khakbaz, Fadaei & Mosapour, 2008) در پژوهشی نشان دادند که آموزش‌های درس پژوهی می‌تواند بر توسعه حرفه‌ای معلمان ریاضی دوره راهنمایی تحصیلی موثر باشد. در تبیین یافته‌های پژوهش حاضر می‌توان گفت که دوره

آموزشی درس‌پژوهی ابزاری برای رسیدن معلمان به دانش تدریس است، که تأثیر مستقیم راهبردهای خاص را در تدریس نمایان می‌سازد. ماهیت درس‌پژوهی بازاندیشی تفکر و بهسازی کلاس درس است از معلمان حمایت می‌کند تا دانش خود را توسعه بخشیده و یادگیری خود را در ارتباط با شغل خود در همان کلاس درس انجام دهند. همچنین درس‌پژوهی از جمله رویکردهای بازتابی به تدریس است که در مفهوم واقعی خود، معلمان را نسبت به این که دانش‌آموزان چگونه فکر می‌کنند و چگونه می‌آموزند آگاه می‌کند. درس‌پژوهی فرآیندی را پدید می‌آورد که معلمان در یادگیری از عملکرد خود، توانایی جمع‌آوری، تحلیل و تفسیر شواهد و اقدام بر اساس نتایج را بیابند و اهمیت آگاهی از تصویر توسعه‌ای کلان آنچه را که تدریس می‌شود و آگاهی از ضرورت توجه به جزئیات تفصیلی را که بر یادگیری دانش‌آموز اثر می‌گذارد را آشکار می‌کند. درس پژوهی یک رویکرد توسعه حرفه‌ای است که در آن معلمان با یکدیگر در تدوین طرح درس، اجرا و مشاهده نتایج مشارکت و همکاری می‌نمایند، آنها در این مسیر با گردآوری اطلاعات از نحوه یادگیری دانش‌آموزان، به صورت گروهی برای اصلاح روش‌های تدریس خود تلاش می‌نمایند. فرایند درس‌پژوهی با توسعه درک و یادگیری معلمان از روش‌های مؤثر تدریس، زمینه را برای نیل به پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان فراهم می‌سازد (Fernandez & Yoshida, 2004). به طور خلاصه می‌توان گفت که درس پژوهی به زبان ساده مطالعه و پژوهش جمعی پیرامون عمل تدریس، به عنوان راهکاری برای خروج از آموزش راکد به فعال است و بر اهداف روشن و درس‌های اصلی تأکید می‌کند (Khakbaz & Fadaie, 2006).

با توجه به نتایج به دست آمده می‌توان این گونه نتیجه‌گیری کرد که به نظر می‌رسد با ورود برنامه‌هایی مانند اقدام پژوهی - درس‌پژوهی به آموزش و پرورش در راستای تحول و نوآوری در نظام آموزشی کشور، می‌توان فاصله نظر و عمل را در امر آموزش از بین برد، به طوری که دانش و علم معلمان در حیطه آموزش و تدریس بیشتر به صورت عملی در کلاس اجرا شود، که این امر خود نیز باعث افزایش سطح کیفیت آموزشی می‌شود. در پایان پیشنهاد

نظریه‌های یادگیری، فراهم‌آوری فرصت‌های یادگیری، نگرش به نقش شیوه‌های صحیح ارزشیابی، نگرش به استفاده از وسایل آموزشی و کمک آموزشی، انگیزه کاری و مدیریت دانش و مهارت تدریس معلمان تأثیر معناداری دارد. یافته‌های پژوهش حاضر با بخشی از نتایج مطالعات هانتلی (Huntly, 2008) که در بررسی خود نشان داد که سه مؤلفه دانش، عمل و تعهد حرفه‌ای در رشد مهارت‌های شغلی معلمان مؤثر است و ساکی (Saki, 2009) که در بررسی‌های خود نشان دادند که آموزش‌های درس پژوهی بر مهارت حرفه‌ای معلمان مؤثر است، هم‌خوانی دارد. همچنین پری، لویس و آکیبا (Perry, Lewis & Akabia, 2002) در پژوهشی به بررسی فرایند درس پژوهی در یکی از مدارس شهر سن مائو فاستر (San Mateo - Foster City) پرداختند. نتایج نشان داد که آموزش درس پژوهی به معلمان کمک می‌کند تا انواع دانش موضوعی و آموزشی را در خود توسعه دهند. اسمیت (Smith, 2008) در پایان نامه دکتری خود با عنوان «درس‌پژوهی: رشد حرفه‌ای برای توانمندسازی معلمان و بهبود عملکرد کلاسی»، دو گروه از معلمان پایه چهارم ابتدایی را که در فرایند درس پژوهی مشارکت داشتند مورد بررسی قرار داد. نتایج نشان داد که برخورداری از مهارت‌های درس پژوهی می‌تواند عملکرد حرفه‌ای دانش‌آموزان را افزایش دهد. چاسلس و ملویل (Chasels & Moliol, 2009) در پژوهشی با عنوان «درس‌پژوهی مشارکتی، بازتابی و تجدید نظری ژاپنی در برنامه تربیت معلم ابتدایی: مزایا و چالش‌ها» داده‌های حاصل از نوشته‌های ۶۰ معلم داوطلب که در برنامه درس‌پژوهی شرکت کرده بودند تحلیل شدند. نتایج حاکی از آن بودند که درس پژوهی به سبک ژاپنی، فرصت‌هایی برای معلمان فراهم می‌آورد تا جوامع یادگیری حرفه‌ای را تشکیل داده تا از این طریق فهم بیشتر برنامه درسی و پداگوژی حاصل شده و عادت‌های مشاهده، تحلیل و بازتاب انتقادی را در آنان تقویت کند. خاکباز، فدائی و موسی‌پور (Khakbaz, Fadaei & Mosapour, 2008) در پژوهشی نشان دادند که آموزش‌های درس پژوهی می‌تواند بر توسعه حرفه‌ای معلمان ریاضی دوره راهنمایی تحصیلی موثر باشد. در تبیین یافته‌های پژوهش حاضر می‌توان گفت که دوره

Huntly, H. (2008). Teachers' Work : Beginning Teachers' Conceptions Of Competence. *The Australian Educational Researcher*, 35(1): 145-157.

Isoda, M. (2010). Lesson Study: Problem Solving Approaches in Mathematics Education as a Japanese Experience. *International Conference on Mathematics Education Research (ICMER 2010)*, 8: 17-27.

Jalili, M. , NikFarjam, H. (2014). A survey on the present Status of the Ability and competencies of the teachers from the perspective of students and the comparison with the ideal situation from the perspective of expert about physics in the fourth grade of high school. *Research in Curriculum Planning*, 11 (13): 129-138. (Persian).

Khakbaz, A. , Fadaie, M. (2006). Lesson study: Japanese method in teaching mathematic. Shiraz: *Innovation in Elementary School Lesson Program Conference*. (Persian).

Khabaz, A. , Fadaie, M. , Mosapour, N. (2008). Impact of lesson study in mathematics teachers professional knowledge. *Journal of Education*, 94: 126-146. (Persian).

Lewis, C. (2002a). *Lesson study: A handbook of teacher-led instructional change*. Philadelphia: Research for Better Schools.

Lewis, C. C. , Perry, R. , & Murata, A. (2006). How Should Research Contribute to Instructional Improvement? The Case of Lesson Study. *Educational Researcher*, 35(3): 3-14.

Maleki, H. (2005). *Professional competencies of teachers*. Tehran: Madrese Press. (Persian).

MehrMohammadi, M. (2000). *Perus of teaching and learning process and teaching education*. Tehran, Nashre Danesh press. (Persian).

Murata, A. (2010). Teacher Learning with Lesson Study. *International Encyclopedia of Education*, 5 (21): 575-581

Naderi, A. S. , Hajizadeh, M. , Shariatmadari, A. , Seif Naraghi, M. (2010). Comparison of teachers' professional skills courses in basic Sciences and humanities, Behshahr city schools to provide a

می‌گردد پژوهش‌هایی برای تقویت راه‌های گسترش طرح درس پژوهی، متناسب با ساختار و نظام آموزشی کشور در سطح مدارس و در بین معلمان انجام گیرد. همچنین توصیه می‌گردد که پژوهش‌هایی نیز برای تقویت حس همکاری و روحیه کار تیمی در بین معلمان در جهت استقبال از طرح مزبور صورت گیرد. در ضمن پیشنهاد می‌شود پژوهش‌هایی برای ایجاد یک ساختار نظری در مورد درس پژوهی و اهمیت روش‌ها و الگوهای آموزشی آن در سطوح دانشگاهی انجام شود .

منابع

Binder, M. K. (2004). *Lesson study improves teaching and learning*. Pro Excellencia (Spring Ed.) {Brochure}.

Bob, K. , Brekerlmans, M. , Korthagen, F. , & Wubbels, T. (2005). Quality requirements for teacher educators, *Teaching and Teacher Education*, 21(2): 147-160.

Chassels, C. , & Melville, W. (2009). Collaborative, reflective, and iterative Japanese lesson study in an initial teacher education program: benefits and challenges. *Canadian Journal of Education*, 4: 734-763.

Dudley, P. (2013). Teacher learning in Lesson Study: What interaction-level discourse analysis revealed about how teachers utilised imagination, tacit knowledge of teaching and fresh evidence of pupils learning, to develop practice knowledge and so enhance their pupils' learning. *Teaching and Teacher Education*, 34: 107-121.

Fernandez, C. , & Yoshida, M. (2004). *Lesson study: A Japanese approach to improving mathematics teaching and learning*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

Fernández, M. L. (2010). Investigating how and what prospective teachers learn through microteaching lesson study. *Teaching and Teacher Education*, 26 (2): 351-362.

Ghasemipoya, A. (2004). *Teachers guide inquiring*. Tehran: Kaj Press.

Smith, R. R. (2008). Lesson study: Professional development for empowering teachers and improving classroom practice. Dissertation submitted to the Department of Educational Leadership and Policy Studies in partial fulfillment of the Florida State University.

Stigler, J. W. , & Hiebert. J. (1999). The teaching gap: Best Ideas from the world's teachers for improving education in classroom. New York, Free press.

Yeigh, T. (2008). Quality teaching & professional learning: Uncritical reflections of a critical friend. Australian Journal of Teacher Education, 33(2): 1-15.

method of quality improvement of these skills. Journal of Educational Management, 2 (2): 96-75. (Persian).

Norwich, B. , Ylonen, A. (2013). Design based research to develop the teaching of pupils with moderate learning difficulties (MLD): Evaluating lesson study in terms of pupil, teacher and school outcomes. Teaching and Teacher Education, 34: 162-173.

Parks, A. N. (2008). Messy learning: Preservice teachers' lesson study conversations about mathematics and students. Teaching and Teacher Education, 24(4), 1200-1216.

Pirkamali, M. A. , MomeniMahmuei, H. , Pakdaman, M. (2013). Review of the relationship between self-efficacy of science teacher on motivation, attitude and academic achievement of fifth grade elementary school students. Research in Curriculum Planning, 10 (10): 123-135. (Persian).

Puchner, L. D. , Taylor, A. R. (2006). Lesson study, collaboration and teacher efficacy: Stories from two school-based math lesson study groups. Teaching and Teacher Education, 22 (7): 922-934.

Ravan, S. E. (2010). The conceptional profile of nation lesson program. Journal of Development and Educational Technology, 26 (5): 44-45. (Persian).

Rock, T. c. , & Wilson C. (2005). Improving Teaching through Lesson Study. Teachers Education Quarterly, 8: 77-92.

Sakarani, M. (2006). Transnational Learning: The Intergration of Jugyou Kenkyuu into Iranian Teacher Training. In M. Matoba, K. Krawford. , & M. R. Sarkar Arani (Eds), Lesson Study: International Perspectives on Policy and Practice (pp. 37-75), China: Educational Science Publishing House. Available: www.eric.ed.gov. (Persian).

Sattari, S. (2014). Assessment of effective teaching, components based on the students viewpoints. Research in Curriculum Planning, 10 (12): 134-146. (Persian).